

УДК 347.763.8

Н. М. КАПУСТЯН,*здобувач**Харківського національного університету внутрішніх справ*

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НАДАННЯ ПОСЛУГ СОТОВОГО ЗВ'ЯЗКУ

Розглянуто проблеми правового регулювання надання послуг сотового зв'язку. Висвітлено питання визначення якості надання послуг сотового зв'язку, порядок зміни умов та питання, пов'язані з платою за надання цих послуг, проаналізовано законодавство у сфері регулювання надання послуг сотового зв'язку.

Постійне вдосконалення і розвиток ринку послуг в Україні свідчить про розвиток не лише суспільства, а й держави в цілому. Пожвавлення обороту послуг в економіці України обумовлено тим, що в останнє десятиліття значна їх частина, яка раніше надавалася через громадські фонди споживання, отримала новий поштовх у цивільному обороті, ставши об'єктом товарообмінних операцій.

Діяльність з надання послуг на виконання положень Конституції України [1] поширюється на сферу задоволення соціальних, побутових, духовних, людських потреб, а також зачіпає потреби макроекономічного масштабу, які задовольняються, наприклад, за допомогою досконалих систем зв'язку. Поява і розвиток на ринку послуг нових їх видів розширюють коло учасників даних правовідносин і породжують необхідність розвитку і вдосконалення нормативної бази, необхідної для належного регулювання відносин, що виникають. Для врегулювання таких правовідносин у цивільному обороті останнім часом використовуються нові види договорів про надання послуг, які ще не мають назви і раніше не відомі вітчизняній правовій системі, причому дані таких договорів не тільки не закріплені в нормативних документах, але й не мають усталеної структури і порядку їх укладання.

Наявність у послугі споживчої вартості з певними специфічними ознаками потребує удосконалення цивільно-правових норм, які регулюють майнові відносини з надання послуг оплатного характеру.

На початку 90-х років на ринку послуг зв'язку з'явився новий вид діяльності в галузі зв'язку – надання послуг мобільного зв'язку, одним із різновидів якого був сотовий зв'язок. При цьому взаємозв'язок, який встановлював права та обов'язки сторін при наданні даного виду послуги зв'язку, оформлювався новим видом договору – договором надання послуг

сотового зв'язку. Розроблення умов договору здійснювалося самими операторами мобільного зв'язку із застосуванням положень різних видів договорів з надання послуг. Такий стан справ при формуванні договірних умов, насамперед, позначався на правах споживачів даної послуги, тому що вони були спрямовані переважно на забезпечення виконання цілей і завдань операторів мобільного зв'язку.

На основі аналізу нормативної бази, яка регулює відносини з надання послуг сотового зв'язку, слід зазначити, що даним відносинам притаманний цивільно-правовий характер, оскільки надаються платні оплачувані послуги, що регулюються цивільним законодавством України. Відповідно правове регулювання відносин у сфері надання послуг сотового зв'язку здійснюється на основі цивільно-правового договору, а саме розд. 63 Цивільного кодексу (далі – ЦК) України «Послуги. Загальні положення» [2].

З огляду на положення розд. 63 Цивільного кодексу України очевидно, що зміст його норм переважно має загальний характер, оскільки дані норми регулюють необмежену кількість різноманітних послуг і застосовуються до всіх видів договорів оплатного надання послуг (п. 2 ст. 901 ЦК України), крім тих, які регулюються договорами, закріпленими в спеціальних законах [3]. Враховуючи той факт, що відносини між сторонами при наданні послуг сотового зв'язку оформлюються договором, слід зазначити, що даний договір включає в себе елементи не тільки договору надання послуг, а й договору купівлі-продажу, що вказує на те, що він за своєю сутністю є змішаним. Так, для надання послуг сотового зв'язку споживач повинен придбати sim-карту, за допомогою якої надалі можливе встановлення абонентського номера та надання послуг сотового зв'язку.

Говорячи про особливості порядку вступу в договірні відносини сторонами договору надання послуг бездротового (сотового) зв'язку,

слід зазначити, що в силу того, що цю послугу може отримати кожен бажаючий, а оператор зобов'язаний надати йому цю послугу, даний договір має публічний характер і його можна віднести до категорії публічних. Отже, режим публічного договору повинен поширюватися і на договір надання послуг бездротового (сотового) зв'язку, який є різновидом договору надання послуг зв'язку.

Нині законодавство України, яке регулює відносини оплатного надання послуг, у тому числі і послуг зв'язку, представлено великою кількістю нормативних актів, проте багато з них мають загальний характер і поширюються на всі різновиди одного виду послуг, при цьому часом не враховуючи особливості надання так званих підвидів послуг. Так, наприклад, Закон України «Про зв'язок» [4] встановлює правові та організаційні основи діяльності у сфері зв'язку й визначає відносини підприємств, об'єднань, установ та організацій зв'язку з органами державної виконавчої влади, місцевого самоврядування і споживачами послуг зв'язку, а також особливості галузі, пов'язані зі специфікою суспільних інтересів. Більшою мірою Закон України «Про зв'язок» регулює питання надання послуг телефонного, телеграфного та поштового зв'язку. Так, наприклад, ст. 1 Закону України «Про зв'язок» під послугою зв'язку закріплює продукт (результат) діяльності оператора зв'язку, спрямований на задоволення потреб споживачів, а ст. 14 даного Закону встановлює особливості надання послуг зв'язку в мережах загального користування і розглядає послуги телефонного зв'язку. Такий висновок можна зробити зі змісту наведеної статті, де йдеться про переважне право встановлення квартирних телефонів певним категоріям громадян, а так само припинення договору про надання послуг зв'язку з абонентом у разі припинення в нього права володіння і користування телефонізованих приміщеннями.

На сьогодні особливості діяльності операторів, які надають послуги сотового зв'язку, Законом України «Про зв'язок» практично не врегульовані, що породжує зловживання становищем, особливо з боку операторів. Не врегульовано дані послуги і законами України «Про телекомунікації» [5], «Про радіочастотний ресурс України» [6]. Отже, основним нормативним актом, що регулює відносини між оператором сотового зв'язку і споживачем, є цивільно-правовий договір. Зауважимо, що відносини при укладанні такого договору регулюються за аналогією закону, що й породжує масу суперечностей.

Дотепер залишається не врегульованим питання порядку надання додаткових послуг. Так, при наданні послуги сотового зв'язку оператор повинен гарантувати таємницю номера і не використовувати існуючу базу даних у власних цілях (наприклад проведення рекламної кампанії) без згоди власника номера. Незважаючи на законодавчо закріплені обов'язок оператора забезпечити таємницю номера, оператор не тільки не забезпечує вказане право споживача, але і розсилає без згоди останнього власні рекламні ролики. При спробі вказати оператору на порушення прав споживача і вимагати припинити розсилати SMS повідомлення, оператор вказує, що для припинення розсилки необхідно платити гроші, оскільки дана послуга належить до додаткових платних послуг. З цього прикладу очевидно, що через відсутність спеціального закону, який регулює відносини з надання послуг сотового зв'язку і розмежує основні та додаткові послуги, оператор буде включати послуги, які вимагають додаткової плати.

Враховуючи те, що основою формування відносин між оператором сотового зв'язку і споживачем-користувачем (абонентом) послуги сотового зв'язку є цивільно-правовий договір, який є різновидом договору оплатного надання послуг, постає питання про правове регулювання договору надання послуг сотового зв'язку, а саме про встановлення порядку його укладення, зміну, виконання сторонами покладених на них зобов'язань за договором, відповідальність сторін у разі невиконання або неналежного виконання зобов'язань.

При укладанні, виконанні та розірванні договору сторони – оператор бездротового (сотового) зв'язку та абонент – керуватися насамперед чинним цивільним законодавством України, а саме розд. 63 Цивільного кодексу України, який регулює відносини оплатного надання послуг (статті 901–907 ЦК України).

Відповідно до ст. 901 ЦК України, сторонами договору оплатного надання послуг є виконавець і замовник, які можуть бути і фізичними, і юридичними особами. Таким чином, положення ст. 901 не містить жодних обмежень за суб'єктним складом. Однак спеціальний суб'єктний склад даного договору може визначатися законом або впливати з характеру послуги.

Раніше зазначалося, що договір надання послуг бездротового сотового зв'язку має змішаний характер, оскільки перед безпосереднім наданням абоненту послуг сотового зв'язку оператор повинен виконати роботи з підключення

обладнання абонента (користувача) до бездротової мережі, а абонент – придбати (мати у власності) сотовий телефон і sim-карту. Наявність у договорі елементів побутового підряду та купівлі-продажу дає нам підстави для застосування до договору надання послуг сотового зв'язку положень про договір підряду та купівлі-продажу (ст. 655 і ст. 837 ЦК України). Отже, очевидно, що договір надання послуг сотового зв'язку за своєю сутністю є змішаним і публічним. Публічним він визнається в силу поширення на нього положень ст. 633 ЦК України. У той же час слід зазначити, що в силу специфіки предмета договору надання послуг бездротового (сотового) зв'язку до даного договору положення про договір купівлі-продажу і підряду застосовні частково. Особливо нагальним нині є питання визначення якості надання послуг сотового зв'язку, порядку зміни умов їх надання та плати. Так, при укладанні договору на надання послуг сотового зв'язку прописуються умови тарифного плану, які діють на постійній основі, які з огляду на положення договору про купівлю-продаж не можуть змінюватися без згоди сторін. Але оператор самостійно змінює умови тарифного плану, причому в бік погіршення. Враховуючи те, що при укладенні договору про надання послуг бездротового сотового зв'язку термін дії тарифного плану не встановлювався, то дія даного тарифного плану не обмежена, а отже, будь-яка його зміна без згоди сторін є порушенням умов договору, що тягне за собою певні наслідки майнового характеру.

При укладенні договору на надання послуг бездротового (сотового) зв'язку особливого узгодження потребує питання забезпечення якості послуги зв'язку, бо оператор формує дану умову таким чином, що визначити якість зв'язку практично неможливо, оскільки послуга зв'язку надається на умовах «як є» («as is»), тобто в тому вигляді та обсязі, за тією ціною і тією якістю, в яких вона доступна на момент надання. При цьому оператор указує, що він не несе відповідальності за прямий або непрямий збиток, заподіяний споживачеві (абоненту) в результаті використання або неможливості ви-

користання послуги у зв'язку з тим, що надання послуги здійснюється через третіх осіб (операторів зв'язку і провайдерів) на умовах роумінгу. За таких умов договору оператор практично залишається безкарним за неналежне виконання умов договору, тоді як споживач (абонент) відповідальність за невиконання або неналежне виконання несе в обсязі, передбаченому чинним законодавством і договором. Крім того, договором прямо передбачається, що якість послуг сотового зв'язку в силу природних умов поширення радіохвиль може погіршуватися, перериватися, супроводжуватися перешкодами або бути відсутньою через несприятливі метеорологічні умови, топографічні перешкоди (поблизу наземних і підземних житлових і нежитлових будівель, споруд, а так само всередині їх, рельєфу та забудови), поблизу джерел енергії, у тунелях, підвалах, через причини техногенного характеру, а так само інших причин, не пов'язаних із діяльністю оператора. Погіршення або відсутність зв'язку внаслідок зазначених причин не визнається фактом неналежного виконання. Дане положення укладеного договору практично позбавляє споживача права на захист порушених прав, оскільки встановити факт порушення умов договору практично неможливо.

Проблемним також є питання про облік списання оператором грошових коштів з рахунку споживача (абонента). Це призводить до неконтрольованого списання грошових коштів. Оператори відмовляються вводити послугу обліку фактичного часу розмови, яку можна активувати в телефоні абонента. За роздруківку даних про телефонні дзвінки та їх тривалість оператор стягує зі споживача (абонента) додаткову плату.

Таким чином, споживач не може встановити фактичний час розмов за звітний період, а отже, і кількість грошей, яка має бути списана з його електронного рахунку. На наш погляд, усі ці проблемні питання необхідно врегулювати, для чого слід прийняти спеціальний Закон, який регулюватиме відносини порядку надання послуг бездротового – сотового зв'язку.

Список використаної літератури

1. Конституція України. – К. : Парлам. вид-во, 2006. – 160 с. – Офіц. вид.
2. Цивільний кодекс України. – Х. : Одісей, 2006. – 424 с.
3. Коментар до Цивільного кодексу України. Т. 2 / за ред. А. Довгерта, Н. Кузнецової, А. Підпригори. – Х. : Одісей, 2005. – 678 с.
4. Про зв'язок : закон України від 16 трав. 1995 р. № 160/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 20. – Ст. 143.
5. Про телекомунікації : закон України від 18 лист. 2003 р. № 1280-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 12. – Ст. 155.

6. Про радіочастотний ресурс України : закон України від 1 черв. 2000 р. № 1770-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 36. – Ст. 298.

Надійшла до редколегії 18.11.2011

КАПУСТЯН Н. Н. ПРОБЛЕМЫ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ПРЕДОСТАВЛЕНИЯ УСЛУГ СОТОВОЙ СВЯЗИ

Рассмотрены проблемы правового регулирования предоставления услуг сотовой связи. Освещены вопросы определения качества предоставления услуг сотовой связи, порядок изменения условий и вопросы, связанные с платой за предоставление этих услуг, проанализированы законодательство в сфере регулирования предоставления услуг сотовой связи.

KAPUSTYAN N. THE PROBLEMS OF LEGAL REGULATION OF PROVISION OF CELLULAR SERVICES

The problems of legal regulation of cellular services are reviewed. The questions of determining the quality of cellular service, the order of changes in the conditions and issues related to fees for these services are considered, the legislation regulating the provision of cellular service is analyzed.

УДК 347.2

М. О. МАЛАЙ,

начальник юридичного управління Державної адміністрації зв'язку України

ОБМЕЖЕННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ ФІЗИЧНИХ ОСІБ НА НЕРУХОМЕ МАЙНО У СУСПІЛЬНИХ ІНТЕРЕСАХ

Досліджено обмеження права власності фізичних осіб на нерухоме майно у суспільних інтересах. Проаналізовано тенденції щодо регламентування обмежень права власності фізичних осіб на нерухоме майно у суспільних інтересах. Виявлено особливості таких обмежень.

Актуальність дослідження обмежень права власності фізичних осіб на нерухоме майно у суспільних інтересах зумовлена тим, що останнім часом у цивільному законодавстві України намітилися тенденції щодо регламентування обмежень права власності фізичних осіб на нерухоме майно. У літературі формування правових обмежень обігу земель сільськогосподарського призначення називається однією з умов для запровадження ринкового обігу земель, зняття мораторію на їх відчуження [1]. Зокрема, набув чинності Закон України «Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності» [2].

Потребують теоретичної аргументації ті аспекти обмежень права власності фізичних осіб на нерухоме майно, що застосовуються в суспільних інтересах. Необхідно встановити загальні тенденції, які з доктринальних позицій та з урахуванням всього масиву законодавства України є характерними для обмежень права власності фізичних осіб на нерухоме майно, що застосовуються в суспільних інтересах.

До останніх досліджень з даної проблематики слід віднести наступні. С. В. Клименко у сво-

їй науковій праці досліджує межі та обмеження здійснення права власності на житло фізичними особами. Вона, зокрема, зазначає, що обмеження встановлюються у сфері існування меж і є факторами звуження дій з володіння, користування та розпорядження [3, с. 13]. Є. О. Мічурін серед передумов виникнення обмежень майнових прав фізичних осіб називає важливі суспільні та державні інтереси, за існування яких можуть встановлюватися відповідні обмеження [4, с. 112–113].

Утім, спеціально обмеження права власності фізичних осіб на нерухоме майно у суспільних інтересах не досліджувалися, тим більш з урахуванням останніх тенденцій розвитку сучасного українського законодавства.

Мета даної статті – виявити особливості обмежень права власності фізичних осіб на нерухоме майно в суспільних інтересах. Завданнями, що постають у зв'язку з цим, є з'ясування загальнотеоретичних підходів і нормативного регулювання обмежень права власності фізичних осіб взагалі та на нерухоме майно зокрема, виявлення нових тенденцій, що стосуються цих обмежень у суспільних інтересах.

Г. В. Чубуков зазначає, що вільне, на свій розсуд здійснення власником свого права